

SZABÓ ANDRÁS

Istvánffy Miklós levelei Rákóczi Zsigmondhoz

Az 1593. január 25-re összehívott pozsonyi országgyűlés elhatározta, hogy a kamara helyett a saját biztosai fogják beszédni az adót: Felsőmagyarországon Rákóczi Zsigmond, Alsó-Magyarországon Illésházy István, Szlavóniában pedig Istvánffy Miklós lett a biztos.¹ Ebből az alkalomból született az alábbi két levél, illetve egy levélmelléklet, Istvánffy pénzt kér, s ugyanakkor beszámol az induló tizenöt éves háború eseményeiről, felsorolja az 1593. június 22-én lezajlott sziszeki csata török veszteségeit. A lista részletesebb, és kisebb részben eltér attól, amit Istvánffy majd történeti munkájában ír.² Láthatóan a levélíró is tisztában volt a címzett (nem kis részben történelmi jellegű) érdeklődésével. Rákóczi Zsigmond és Istvánffy kapcsolata egyébként korántsem volt idillinek mondható: Rákóczi éppen azért lett gazdag, hogy megszerezte a Mágocsy-árvák gyámságát, pedig egy korábbi végrendelet éppen Istvánffyt tette meg gyámnak.³ Később, a 17. század első éveiben Istvánffy közreműködésével Rákóczi ellen is készülődött egy kamarai per — hasonlóan a hírhedtté vált Illésházy-perhez —, megindítására azonban nem került sor.

A levelekből nemrégiben Hangay Zoltán Rákóczy-életrajza idézett,⁴ teljes szövegüket az alábbiakban adom közre.

Vinica, 1593. május 18.

Magyar Országos Levéltár, E 190. 31. cs. 5. t. 19.sz.

Magnifice Domine et frater observandissime. Salutem et servitorum meorum didetissimam commendationem.

Az utatol fogwa hogi Posomba el vaaltunk egi maastol semit nem irtam knek mert ittis giewleseonk volt, es az mincmeo gondot az orzag

1 Magyar Országgyűlési Emlékek. 8. köt., Szerk. Fraknói Vilmos. Bp., 1884. 31, 103. 131.

2 Nicolai Istvanfi Pannoni Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV, Coloniae Agrippinae, 1622. sumptibus Antonii Hierati. 605.

3 Szabó András, Mágocsy Gáspár és András udvara. = Magyar reneszánsz udvari kultúra, Szerk. R. Várkonyi Ágnes. Bp., 1987. Gondolat. 276-277.

4 Hangay Zoltán, Erdély választott fejedelme Rákóczi Zsigmond. Bp., 1987. Zrínyi K. 98-100. — A levelekre egymástól függetlenül találtunk rá, a megjelenés elsőbbsége inkább a publikálási lehetőségeken múltott.

vete ream, abban voltam foglalatos. 200 lowast es 300 gialogot talaltam, de az rawaasnak ki zedeestet keesore hadiak Posomba. Maar az hogi ide minden vetees el vezetett az teely ho alatt, es Nagi dragasag vagion. Nehezen adhattia az zeghensig meg az adoot. Azert erte Vagiunk, es imar az zamlalast el vegeztek az rawook, es igazito zeek ym ez ieoweo exaudi Vasarnap lezen. Akarnam ha kd. Illieshaz Vramnak penzt adhatna mig itt az ehel halo Totok ki zedhetneek. Iria Illieshazÿ hogi pinkest utann adhat. Kdet azon keernem mint bizott uramot, talalna olli modot hogi csak Illieshazÿ uram kezebe kildene kd. az penzt, hogi nekem ne kellene zinte oda ala faradnom erte. Kirol es egieb dolgokrolis ktewl io valaszt varok. Ittis az Vrak es nemessek 50.50 penzt adnak egi kaputul az magok erzeniebol. Az zeghen ember egi portatol hat forintot. Az cimeres nemessek azokis hatot, az egihaziak azokis hatot, gondolom hogi ha mind ki zedhetneek, tenne 12 ezer forintot. Hirt azt irhatom knek hogÿ az Boznaÿ Bihegbe ieott vala, kit tawal az Eperiesÿ octava alatt adanak meg neki, es meg yetteonk vala De egÿ metsitet chinaltatott ott es meghint Banialukara haza ment. Az Castelból azert sok rablast mielnek. Tegnap itt ez mezeonn ment ala zabragra 500 fegiweres, 1400 lantzot ismeg varunk, olaz Acrobusicris 150 vagion. Az Szavan az mieÿnk hidat akarnak chinalnyÿ, ez el mult zombaton vittek ki az haiokat Zabragrol, feo Capitannia az hadnak lezen egi Nemet kit Rupen von Ekkenperghnek hiwnak, ki sokaig hadakozott Flandriaba. Imar itt mint addia Isten nem tudom. Mint lett legien <...> dolga, akarnaam hallanom. Vagÿ talaam meeg meg sem lett meg teonvinÿe[!] Knek aianlom zolg[alato]m[!] mint bizott uramnak es keerem kdet, ha mit az giewlesbe knek vetettem, kit akaratomal nem igiekeztem chelekednem kd. nekem meg bochasson. Az Vristen tarcha meg k. minden iowal. Datum Vinicze. 18. Maÿ. 1593.

M[agnifici] D[ominationi] V[estri] s[ervitor] et f[rate]r
N. Isthvanffy.

[Külcím:] Magnifico Domino Sigismundo Rakoczy Comiti Comitatus Tornensis ac Consiliario Caesareae maiestatis etc. domino et fratri observandissimo

[Más kézzel:] Istwanfi uram lewele

[Ismét más kézzel:] In Zerenths

[Autográf.]

Elveszett levél melléklete,
1593. június 22. után
ugyanazon a jelzeten, mint az előző levél.

Kik veztek 22 Juny az Cupa vizecbe, es halva vonzak ky.

Hazan passa boznaÿ.

Memibeg, ki ezte[r]gami beeg vala, onnat ieott volt Herzegowinara, ki birt az haddal a Passa utan.

Giaferbeg, az passa battia, ki pekreÿ beg volt.

Szinanbeg, piali passa fia, Chazar rokona, mert Suliman chazar leaniatol valo volt.

Ramadanbeg, posgay beg.

Ruztanbeg, petriniay beg, Curbeg, posgay masik beeg, ferhat passa fia, kit budan eolnek meg az teorekek, de ezt nemelliek mondiak hogi el zaladott.

Nazad 28, mind teolfabol chinalt, zeep.

Comp eoreg 4 mind teolfabol, kibe az algiukat vontattatta fel az Szavan.

1 Eoreg Nazad kibe 60 ember feer, kinn maga akart ala mennÿ.

Szantalan sok por, goliobis.

5 eoreg fal teoro algiu, kinek goliobissa egik niom 37 fontot, az egik Coczane volt, ferdinand chazar Newe raita, 1528. chinaltak, három kit ferhat passa Eontetett volt, azok meeg eoregbek.

Harom tarazk, 4 fontot veer, egik Max[imilian] chazar cimere raita, masikonn Szabragÿ Simon pispoke, harmadik teorek tarazk.

Sator sok, de az passaet el vittek. Szazlo sok, aranias gombok nemelliekenn, ki Szauchaknak hinak.

Lo vagion keozel ket ezer, de az horwatok zellel zeoktettek.

Rab alig vagion 10 vagy 12, Mert az Nemetek mind által leottek, meeg magiartis leottek, ki rabot akart fognÿ.

[Autográf.]

Vinica 1593. július 23.

Magyar Országos Levéltár, E 190. 31. cs. 5. t. 21. sz.

Magnifice Domine et frater observandissime. Salutem et servitiorum meorum deditissimam commendationem.

Az kd. io. egesseget zivem. zerint kÿwanom hallanÿ. Az minemeo hireink voltak, knek ugian az taborbol az Isten atta nieresig Utann meg irtam vala, Bizon hogi akkor kell vala az passa chinalta Vaar alais mennonk, de azt az Nemetek mia el mulatook. Imar ÿm mastan hirdetnek hadat, hogi minden ember Augustusnak elsoo napian Zabragott (!) legien, es onnat Petrinia fele, (mert az az Castelnak newe) mennienek. Az nemet hadis meg indolt, 1500 lowag, es 200 gialog Stiriabol ma indolt el. Az vegbeliekis az napra ott leznek, mi is mindniaian. Valamit aad az Vristen, knek mind iarast tuttara adom. Az Castelnal mastis valami kichin teorek tabort mondnak lenny, ki boznabol, ki magyarorzagbol giewlt teorek, de nem soknak mondiak.

Tovabba ez eleobhÿ leveleimbemis keonergettem knek, hogi az Minemeo 2500 forintot rendelt az orzag, ide az Totoknak segetsigewl, az feolfeoldÿ rawasbol, kd. meg kildene, Illieshazÿ Vram kezeehez. De erteottem Illieshazÿ Vram levelebewl hogi meeg kd. semit nem kildett. Azert kerem kdet mint bizodalmas Vramot hogÿ ha nem towabb, chak Likawaig kildene el, onnan Illieshazÿ uramnak meg kildeneek, eo nekem kezemhez iutatna. Mert eo az eo kezeteol meg addia es az had Vtann, Isten segtsegewel enis fel megiek Posonba erette. Meg zolgalom knek mint bizodalmas Vramnak, ha kd. meg ment towab valo Munkatol, Es meg kildÿ kd, kireol io valazt varok ktewl. Az Vristen tarcha meg k. minden iowal. Datum Vinicze, 28. Julÿ. 1593

D[ominationi] V[estrae] M[agnificae] deditissimus Servus

N. Istwanffy

[Külcím:] Magnifico Domino Sigismundo Rakoczÿ Comiti Comitatus Tornensis ac Consiliario Sacrae Caesarae Maiestatis etc. Domino et fratri observandissimo. Cassoviae vel in Zerench.

[Más kézzel:] Istwanfi Vram lewele

[Autográf.]

András SZABÓ: Briefe von Miklós Istvánffy an Zsigmond Rákóczi

Die hier veröffentlichten zwei Briefe und die Beilage eines schon nicht mehr vorhandenen dritten haben den historischen Hintergrund, dass laut Verordnung des Landtages 25. Januar 1593 die drei Hochadlige, Zsigmond Rákóczi, István Illésházy und Miklós Istvánffy mit der Steuereinziehen auf den verschiedenen Gebieten des Landes beauftragt wurden. Istvánffy braucht Geld (die Geldfrage kommt in den beiden Briefen vor) und berichtet über den Verlust der Türken bei Sisek am 22. Juni 1593. Dieses Geschehnis wird später auch in seinem grossen historischen Werk beschrieben, aber kurzgefasst. Diesmal hat er vermutlich mit dem historischen Interesse von Zsigmond Rákóczi gerechnet. Das Verhältnis der beiden Adligen war übrigens wegen einer Vormundschaftsfrage etwas gespannt. Die Autographen sind im dem Ungarischen Staatsarchiv aufbewahrt.